COĞRAFYA Sınıf-10

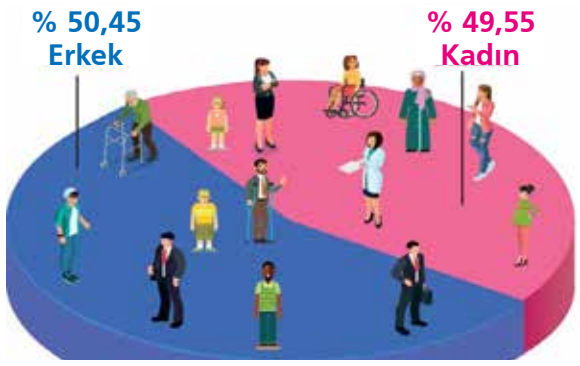
OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU NÜFUSUN ÖZELLİKLERİ VE ÖNEMİ

NÜFUSUN ÖZELLİKLERİ VE ÖNEMİ

Sınırları tanımlı bir bölge üzerinde belirli bir zaman diliminde yaşayan insan sayısı olan nüfus, zamanda birçok bilim tarafından inceleme konusu hâline gelmiştir. Coğrafyanın merkezinde yer alan insan, hemen hemen her coğrafi ortamda en temel unsur durumundadır. Bu bakımdan nüfusun miktarı, artışı, dağılışı, bu dağılışa etki eden faktörler, nüfus hareketleri, nüfusun sosyal ve ekonomik yapısı coğrafya bilimi içerisinde çok önemli bir yere sahiptir.

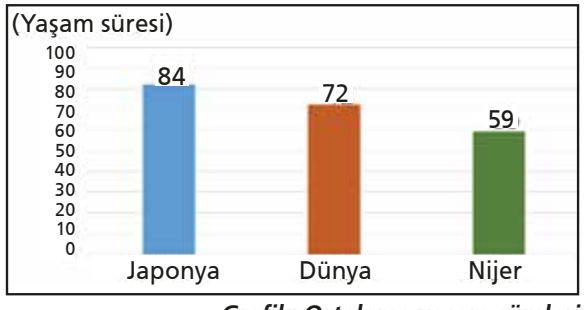
Sürekli değişen ve dinamik bir yapı arz eden nüfus; bir yandan doğumlar, diğer yandan ölümler ve yaşanan göçlerle yeniden şekillenmektedir. Demografik, sosyal ve ekonomik verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve analiz edilmesine **nüfus sayımı** denir. Nüfus sayımında amaç; nüfusun zaman içerisinde göstermiş olduğu sosyal, demografik ve ekonomik yapısındaki değişimin ortaya konulmasıdır.

Grafik : Dünya nüfusunun cinsiyet oranı

Dünyada bilinen ilk nüfus sayımları; Çin, Sümer ve Mısır toplumlarında yapılmıştır. Günümüzde nüfus sayımlarındaki amaçlar çeşitlenmiş ve düzenli sayımlar yapılmaya başlanmıştır. Bugünkü gibi modern anlamda ilk nüfus sayımı, 18. yüzyılda İskandinav ülkelerinde (İsveç) yapılmıştır. Daha detaylı bilgilerin elde edilebildiği bu tür modern sayımlar sayesinde ülkeler; eğitim, sosyal, sağlık, alt yapı, savunma ve enerji gibi alanlarda yatırım yapabilmek için bazı politikalar geliştirmektedir. Türkiye'de ilk resmî nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Ülkeler açısından son derece önemli olan nüfus sayımları; nüfusun çeşitli özellikleri hakkında da bilgi verir.

Cinsiyet yapısı, en genel anlamıyla nüfusun kadın ve erkek nüfus olarak dağılımıdır. Çoğu ülkede kadın ve erkek nüfusun birbirine yakın değerlerde olduğu görülür. Ancak yoğun göç olayının yaşandığı yerlerde; göç olayına genelde erkekler katıldığı için göç veren yerlerde kadın nüfus, göç alan yerlerde ise erkek nüfus oranının fazla olma ihtimali yüksektir.

Grafik: Ortalama yaşam süreleri

Görsel : Almanya'da yaşlı nüfus oranı yüksektir.

Ortalama yaşam süresi, ülkelerin sağlıktaki seviyeleri ile doğrudan ilişkili ve gelişmişliğin göstergelerinden biridir. Dünyadaki ortalama yaşam süresi Birleşmiş Milletler verilerine göre 72 yıldır.

Nüfusun yaş gruplarına dağılımı, genel olarak üç gruba ayrılır. 0-14 yaş grubu çocuk nüfus, 15-64 yaş grubu yetişkin nüfus, 65+ yaş grubu ise yaşlı nüfus olarak ifade edilir. Ülkelerdeki aktif nüfus oranının önemi; nüfusun aile tipleri, nüfus hareketleri ve iş gücü kapasitesi gibi özelliklerin yanı sıra eğitim, sağlık, gıda vb. alanlarda tüketime bağlı olarak ticari hareketliliği en fazla etkileyen yaş grubu olmasından kaynaklanmaktadır. 0-14 yaş aralığındaki nüfus ile 65 yaş üzeri nüfusa bağımlı nüfus denir. Gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfus olarak tabir edilen 65 yaş üzeri nüfus, gelişmemiş ülkelerde ise çocuk nüfus olarak tabir edilen 0-14 yaş grubu oransal olarak fazladır.

Okuryazar oranı, Bir ülke nüfusuna ait okuryazar oranının yüksek olması gelişmişlik ölçütleri arasında değerlendirilmektedir. Günümüzde gelişmiş ülkelere bakıldığında eğitim-öğretim çağındaki nüfusa ait okuryazar oranının oldukça yüksek olduğu görülür. ABD, Japonya ve Avrupa ülkelerinde okuma yazma oranı %100'e yakınken Mali, Çad, Somali ve Tanzanya gibi ülkelerde ise bu oran %50'nin altına düşmektedir. Ayrıca eğitim seviyesi yüksek olan ülkeler, sahip olduğu nitelikli iş gücü sayesinde bilgi ve teknolojiyi de ileri düzeyde kullanabilmektedir.

Doğum ve ölüm oranları, nüfus sayımlarıyla elde edilebilen bir başka nüfus özelliğidir. Dünya genelinde bir yıl içinde meydana gelen doğum sayısının toplam nüfusa oranına **doğum oranı,** ölüm sayısının toplam nüfusa oranına da ölüm oranı denir. Gelişmiş ülkelerde doğum ve ölüm oranları azken gelişmemiş ülkelerde bu iki oranın da yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Nüfus artış oranı, doğum ve ölüm oranları arasındaki farkı ifade eder. Doğum oranlarının ölüm oranlarından fazla olması nüfusun artmasına, az olması da nüfusun azalmasına neden olmaktadır. Doğumların ölümlerden fazla olması sonucu meydana gelen nüfus artışına **doğal nüfus artışı** denir. Doğal nüfus artışına ek olarak göçlerin etkisiyle meydana gelen nüfus artışına da **gerçek nüfus artışı** denir.

Bir ülkedeki nüfus artış hızının olumlu ve olumsuz sonuçları olabilmektedir. Örneğin nüfus artış hızının yüksek olduğu bir ülke olan Somali'de beslenme, sağlık, barınma ve eğitim gibi hizmetlere duyulan ihtiyaç daha fazladır. Bu durum, devletin demografik yatırımlara ağırlık vermesini zorunlu kılmaktadır. Hızla artan nüfus, işsizliğin yükselmesine bu da insanların göç etmesine neden olabilir. Ayrıca ülkede kişi başına düşen millî gelir azalırken doğal kaynaklar da hızla tükenmeye başlar.

Somali'de nüfus artış hızının fazla olması, bazı olumlu sonuçları da beraberinde getirir. Temel ihtiyaçlara gereksinim fazla olduğundan mal ve hizmetlere olan talep de artar. Bu talebi karşılayabilmek için üretimde artış gözlenir. Genç ve dinamik nüfusun fazla olması ülkenin savunma gücüne de katkı sağlar. Nüfus artış hızının oldukça düşük olduğu Almanya'da da bu durumun oluşturduğu bazı olumlu ve olumsuz sonuçlar söz konusudur. Örneğin nüfus artış hızının az olmasından dolayı eğitim, sağlık ve ulaşım gibi hizmetler daha kalitelidir, nüfusun temel ihtiyaçları karşılandığı için daha çok sanayi yatırımlarına ağırlık verilmiştir. Nüfus artış hızının düşük olması Almanya için bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Ülkede yaşlı nüfus oranı fazla, genç nüfus oranı ise azdır. Yaşlı ve emekli nüfus oranının fazlalığı ekonomi üzerinde baskı oluşturmaktadır. Çalışma çağındaki nüfusun azalması, gelecekte iş gücü yetersizliğine; bu da ülkenin dışarıdan göç almasına neden olur.

Şehir ve kır nüfusu, bir ülkenin gelişmişlik seviyesi ile doğrudan ilişkilidir. Gelişmiş ülkelerde nüfusun çoğunluğu şehirlerde, az gelişmiş ülkelerde ise kırsal kesimlerde yaşamaktadır. Böyle bir durumun yaşanmasına sanayileşme ve hizmet koşullarının yoğun olduğu şehirlere kırsaldan gelen göç dalgası neden olmuştur. Gelişmiş ülkelerde **aktif nüfusun** büyük bölümü sanayi ve hizmetler sektöründe, gelişmemiş ülkelerde ise tarım sektöründe çalışmaktadır. Bir ülkeye ait nüfus miktarı ve nüfus artışıyla nüfusun yapısı ve demografik özellikleri, ekonomik yönden kalkınmayı etkileyen en önemli faktörler arasında yer alır. Nüfus artışının azaldığı, hatta durduğu Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya başta olmak üzere gelişmiş birçok ülke; mevcut sorunu çözebilme adına nüfusu artırmaya yönelik çeşitli nüfus politikaları geliştirmektedir. Buna karşılık nüfusun gereğinden fazla arttığı ülkelerde ise insanların ihtiyaçları yeterince karşılanamadığı için çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Görsel : Somali'de artan nüfusa karşılık su kaynakları yetersiz kalmaktadır.

SORULAR

SORU 1:
Günümüzde ülkelerin nüfus sayımları yapmasının en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?
A) Vergi verecekleri belirlemek
B) Asker sayısını belirlemek
C) Cinsiyet sayılarını belirlemek
D) Toplam nüfus sayısını belirlemek
E) Kalkınma planlarına ışık tutmak
Cevap: E

SORU 2:
Kalkınmamış ülkelerde kalkınma hızı nüfus artış hızından düşük olursa, o ülkede hızlı nüfus artışının neden olduğu olumsuz olaylar meydana gelmektedir.
Aşağıdakilerden hangisi hızlı nüfus artış hızının neden olduğu olumsuzluklara örnek olarak gösterilemez?
A) İşsizlik artar.
B) Enflasyon artar.
C) Milli gelir azalır.
D) Demografik yatırımlar azalır.
E) İç ve dış göç artar.
Cevap: D

SORU 3:
Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızının düşük olması bu ülkeler için gelecekte sorun oluşturacaktır.
Aşağıda verilenlerden hangisi bu duruma bağlı olarak oluşacak sorunlar arasında gösterilebilir?
A) Kişi başına düşen milli gelirin azalması
B) Konut yetersizliğinin ortaya çıkması
C) İş gücü potansiyelinin azalması
D) Beslenme sorununun artması
E) Doğal kaynak tüketiminin artması
Cevap: C